

Nyári holdforduló

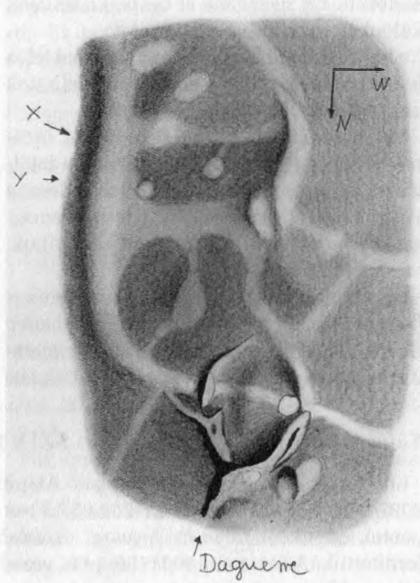
Számszerűen nem sok, ám kiváló anyag gyűlt össze a magunk mögött hagyott nyárról. Szimultán észlelések is születtek, egyet a szeptemberi Meteorban már bemutattunk. Az egyik legizgalmasabb észleléssorozatot Sánta Gábor végezte fogyó fázisnál a Daguerre-kráterről és tágabb környezetéről. Az első rajz még június 22-én készült, a második pedig éppen egy lunációval később, július 21-én. Ez utóbbi észlelésnél a Nap mintegy öt fokkal járt magasabban a Hold egén, mint az előző havinál. Éppen ez adja a varázsát a sorozatnak. Láthatjuk, hogy néhány óra leforgása alatt teljesen meg tud változni a táj látványa. Ráadásul a sűrű fényben a rendkívül kicsiny, akár csak egy-két száz méteres szintkülönbségek is láthatóvá válnak. Észlelőnknek nagy szerencséje volt a légkörrrel is, mert mindkét esetben kiváló seeinget sikerült kifognia.

Észlelő	Észl.	Műszer
Bognár Tamás	1	7,6 T
Görgei Zoltán	3	20 L
Jakab Péter Gábor	1	11,4 T
Kárpáti Ádám	2	10 L
Kincses Mihály	4	20x60 B
Megyes István	2	10 L
Sánta Gábor	6	13 T
Tóth Marietta	1	8 L

Daguerre-kráter és környéke

2008.06.22. 22:10–40 UT, Colongitudo: 143,2°, S: 7, T: 4, 130/650 Newton

163x: A Mare Nectaris most épp a terminátoron van, lapos síkságát félelmetesen szépen szeli ketté az árnyékvonal. Ilyenkor látszanak azok a kicsiny kis redők és gerincek, melyek olyan látványossá teszik a mare területek felületét. A Fracastorius és a Daguerre közötti régió épp ilyen csodá-

A Daguerre-kráter és környéke Sánta Gábor június 22-én (balra) és egy lunációval később, július 21-én (jobbra)

latos vidék, lávagerincek húzódnak észak-dél irányban, néha egymást keresztezik. A Daguerre nehezen kivehető romkráter, elsőre nem is feltűnő, de később remekül látható szakadozott, délen teljesen eltűnt fala. Árnyék nincs benne, csak a keleti falvet némi árnyékot. Délkeletre egy hatalmas lapos alakzat látható, illetve innen még délebbre egy érdekes mező, melyet kisebb foltok borítanak. Tíz kisebb-nagyobb lapos, kerek vagy épp hosszúkás kiemelkedést látok, ezek egy része minden bizonnyal lávagerinc, de némelyik akár dóm is lehet. Az az érdekes, hogy sem a Mondatlas, sem az általam ismert dómkatalógus nem jelöl itt semmit. Viszont itt található a Daguerre U, X, Y, Z jelű kráterek, melyek mindössze 2–4 km átmérőjűek, ezért lehet, hogy kicsiny foltjukat nem, csak a kidobott törmelék eltérő színét voltam képes érzékelni, és emiatt véltem őket „dómoknak”. Különösen izgalmas a legkönnyebben látszó foltocskák, mely egy lávagerinchez tapadó domb. (Sánta Gábor)

2008.07.21. 22:20–22:40 UT, Colongitudo: 137,9°, S: 7, T: 4, 130/650 Newton

163x: Érdekes szimultánözásra szántam el magam egy lunációval előző Hold-megfigyelésem után. Ismét a rejtélyes Daguerre-krátert és a Mare Nectarist vettem célba, ezúttal kis digitális géppel felszerelve. A múltkorinál pár órával „fiatalabb” Holdon most nem a peremén középen, hanem keleti peremén húzódik az árnyékvonal, teljesen átrajzolva a múltkor látott képet. A Daguerre impozáns és szép romkráter, izgalmas alakzat. Déli fala teljesen eltűnt, a keleti is szakadozott. A nyugati fal belső tövében egy meglepő, 8-as intenzitású folt ragyog. Vajon mi lehet? Egy lávagerinc, mely észak-dél irányú, és már a múltkor is szemet szúrt, itt hirtelen nyugatra fordul, áttöri a krátert. A legutóbb rajzolt „dómmező” helyén csupán albedóalakzatokat lehet megfigyelni. Kívételt csak a két lávagerinc és a Daguerre-től délkeletre látható lapos „dóm” képez, ez utóbbról most kiderült, hogy egy kiszélesedő gerinc, ám ettől még lehet egy nagyon lapos, katalógizálatlan dóm. Délebbre jól látszik az X és

Y aprócska foltja, mint világosabb területek. A kráterek most sem látszanak. Tovább haladva három világos folt és egy keresztirányú sáv vehető ki nagy nehezen, hiszen intenzitás-különbségeik nagyon kicsik, a rajzon erősen eltúlozva ábrázoltam őket. A három közül a két délebbi az U és Z kráterek foltja lehet.

Összegezve a két észlelés tanulságait: 1. A Hold alakzatainak megjelenése rendkívüli módon változik, a terminátor közelében különösen bizarr jelenségek jöhetnek létre. 2. Kísérőnk felszíne tele van aprócska, érdekes, katalógizálatlan felszínformákkal, melyek akár új dómok, jelöletlen lávagerincek is lehetnek. 3. További vizsgálatot igényel a június 22-én a lávagerinchez tapadó kis hegy vagy dóm esete, elvileg ez az U kráter, de nem világos, hogy milyen kapcsolatban áll a lávagerinccel. 4. Mindig nagy élmény a Hold észlelése, még akkor is, ha „csak” négy apró kráterecskét tudunk beazonosítani! (Sánta Gábor)

Gábor nagyszerűen foglalta össze néhány mondatban a holdészlelés lényegét. A sűrűlő fényben előbukkanó vagy éppen eltűnő alakzatok sok félreértésre adtak már okot.

Augusztus 18-án a közepesnél valamivel jobb légköri állapotok mellett szimultánözött a Görgei-Kárpáti páros. A kiválasztott célpont a Lindbergh- és az Ibn Battutakráter, illetve a két kráter között húzódó Geicke-lávagerinc volt. Az észlelések a Polaris Csillagvizsgáló 20 cm-es refraktorával készültek.

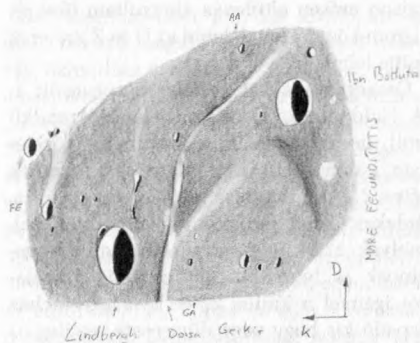
Lindbergh-kráter és környéke

2008.08.18. 21:20–21:55 UT, Colongitudo: 119,7°, S: 6, T: 5, 200/2470 refraktor

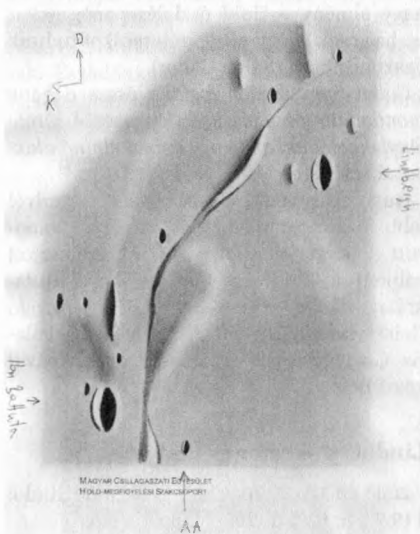
274x: A szimultán észlelésre kiválasztott terület a Mare Fecunditatis közepére esik, a híres Messier-kráterektől nagyjából 150 km-re délre. A Lindbergh-kráter (eredetileg Messier G) átmérője csupán 13 km, megjelenésre egy egyszerű, tál alakú kráter. Belsejének 60 százalékát már koromfekete árnyék fedi. Érdekessége, hogy délkeletről egy parányi kráter csatlakozik hozzá. Ezt a

kráterecskét a Mondatlas nem jelöli, ahogyan a Lindbergh-től délre húzódó apró kráterláncot sem, amely csak a legnyugodtabb pillanatokban látszik tisztán.

A Lindbergh-től jó hatvan kilométernyi-

A Lindbergh- és az Ibn Battuta-kráter, valamint a közöttük húzódó Dorsa Geikie. A rajzot Görgei Zoltán készítette

Ugyanaz a terület – Kárpáti Ádám szerint

re délnyugatra fekszik a 12 km átmérőjű Ibn Battuta-kráter. Az előzőhöz hasonló megjelenésű, egyszerű, tál alakú kráter. Belsejének felét éri még a napfény. A két kráter között húzódik a Dorsa Geikie, ez a nem különösebben feltűnő lávagerinc. A lávagerinc észak/déli iránya éppen a két

kráter között féléúton törik meg, s változik északkelet/délnyugati irányúvá. A lerajzolt területen sok apró jelölt és jelöletlen kráterecske látszik, valamint érdekesekek még a talaj finom árnyalatai is, amit sajnos nem sikerült maradéktalanul visszaadnom. (Görgei Zoltán)

2008.08.18. 21:58–22:26 UT, Colongitudo: 120°, S: 6, T: 5, 200/2470 refraktor

274x: A két kráter között egy szép lávagerinc kanyarog, amely több helyen kiszélesedik és a nyugodtabb pillanatokban rengeteg részletet mutat. Az Ibn Battutától délnyugatra egy éppen észrevehető világos sáv indul el. A területen sok apró kráter látható. Az Ibn Battuta és a Lindbergh egyszerű kráterek, semmi különlegeset nem mutatnak. (Kárpáti Ádám)

Nyáron nem túl szerencsés a növekvő fázisnál észlelni, mivel a Hold rendkívül alacsonyan jár, és a sűrű légréteg borzalmas dolgokra képes. Nem így augusztus 11-én, amikor is a rovatvezetőnek fantasztikus légköri nyugodtságnál sikerült észlelnie, pedig a Hold deklinációja mindössze -28° körül volt! A Lansberg-krátertől délnyugatra fekvő dómok kiválóan látszóttak, és rengeteg részletet mutattak a nagy refraktorban.

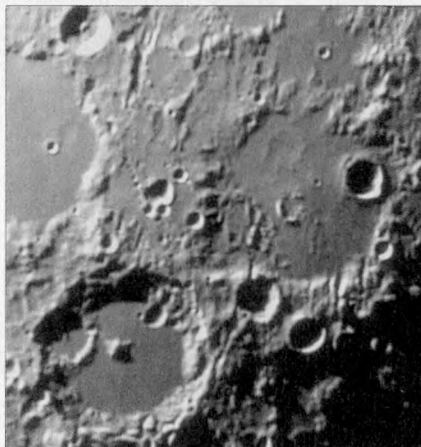
Lansberg-dómok

2008.08.11. 18:50–19:15 UT, Colongitudo: 32,6°, S: 7, T: 3, 200/2470 refraktor

206x: A Lansberg C, D és F-kráterek egy szép derékszögű háromszöget alkotnak az Oceanus Procellarumban. A terminátor még csak néhány fokkal haladta túl az ábrázolt terület középpontját, éppen ideális feltételeket teremtve ezzel a Lansberg-dómok megfigyeléséhez. A három dóm a D jelű krátertől délkeletre húzódik. Méretük nagyjából azonos, megjelenésük már nem. Az előbb említett D-krátertől haladva dél felé a legelső dóm jelölése a dómtérkép alapján 484-es. Igazi klasszikus dóm, elliptikus alakkal, tetőkaldera nélkül. Ez a legépebb harmójuk közül, olyan benyomást kelve, mintha a legfiatalabb is lenne egyúttal. A 485-ös dóm az előző „árnyékában” húzódó,

attól kissé szabálytalanabb alakú dóm. Egy kis osztás látható a dóm közepe táján és egy feltűnő, markáns nyúlványa a déli végénél. A 481-es jelű dóm érdekessége, a tetején lévő feltűnő kiemelkedés. További érdekessége még ennek a dómnak, hogy az árnyékok alapján a nyugati széle meredekebben lejt, mint a keleti. Mindenképp hasznos lenne fogó fázisnál is észlelni. (Görgei Zoltán)

Kárpáti Ádám 100/1000-es TAL-refraktorá-

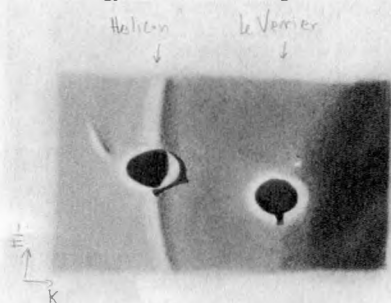

Kárpáti Ádám webkamerás felvétele az Albatagnius és Hipparchus-kráterekről

Helicon- és le Verrier-kráter

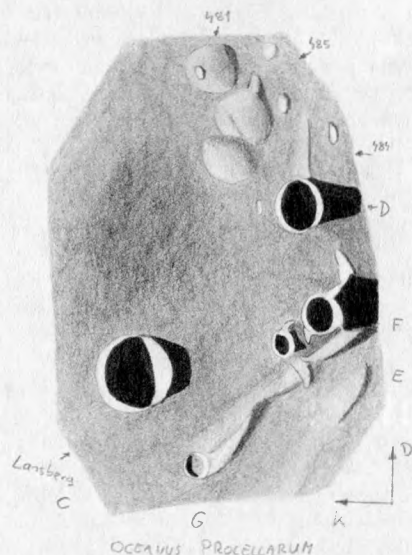
2008.07.27. 01:50–02:20 UT, Colongitudo: 200,5°, S: 4–5, T: 5, 100/1000 refraktor

111x: Mindkét kráter megnyúltnak látszik kelet-nyugati irányban. A le Verrier belseje teljesen, a Helicon belseje csak részben van árnyékban. A le Verrier éppen a terminátoron fekszik. Az árnyékos rész körüli terület gyűrűszerűen világos. Délre egy

sötétebb sáv nyúlik ki a kráter belsejéből. A krátertől északra egy világos kis folt látszik. Ennek a kis foltnak a mivolta nem állapítható meg, mert túl kicsi a mérete. A Helicon éppen egy lávagerincet szakít meg, melynek iránya észak–déli. A krátertől nyugatra egy kis domb látható. (Kárpáti Ádám)

Görgei Zoltán

A Lansberg-dómok. Görgei Zoltán rajza a Polaris nagy refraktorával készült kiváló légköri nyugodtságnál

val és a Polaris 20 cm-es lensés távcsövével is észlelte a Holdat. Augusztus 23-án a saját refraktorát egy Philips SPC900NC kamerával és Barlow-kétszerezővel szerelte fel. A nyugodtság nem volt valami jó, de a képek a feldolgozás után nagyon is biztatóak. A legszebb talán a Hipparchus–Albatagnius-kráterek környékéről készített felvétel. Ezen a képen nagyszerűen látszik a két hatalmas krátertől nyugatra fekvő Müller-kráter és a belőle kiinduló kráterlánc. A kép jobb felső sarkában szépen látható a mindössze 8,5 kilométeres Seeliger-kráter és a mellette húzódó Réaumur-rianás is.